

VISSZHANG.

Herczeg Ferenc nyilatkozata Adyról: „Szeretem Ady Endrét és be kell vallanom, hogy kissé későn jutottam el hozzá. Körülbelül Ady életének végefelé. Ennek oka talán az, hogy Ady életében — inkább a külsőségekben — voltak olyan momentumok, amelyek nem lehettek előttem maradtaként szimpatikusak. Ady türelmetlen volt a másik oldallal és saját embereivel szemben is. De erről talán nem is tehet. Az okot ismerjük: Ady, szegény, beteg volt. Zseni volt Ady Endre, egy a kevés magyar költő-zsenik közül. Adynak voltak félreérthető megnyilatkozásai, de számít ez? Meg kell mondanom, hogy szemben sokakkal, akik Ady életében ellene fordultak az én táboromból..., magam soha, egyetlen sort nem írtam Ady ellen és nem is éreztem vele szemben gyűlöletet, vagy akár ellenszenvet“.

*

Szeged története, legalább máig, két nagy ember élettörténete volt, Abban a részében, melyet ez a nemzedék élt meg s mely nyilván legfontosabb része, — ebben a részében a Klebelsberg Kunó gróf élettörténete. A Klebelsberg Kuno grófé, akiről ma már bizonyos, — a tudomás csak most, halála fényében s lent Szegeden, alkotásaival szemközt világlik látomássá, — hogy valódi államférfi s nagy kultúrpolitikus volt, a Tréfort s az Eötvös József nagy rendjében is tán a legnagyobb; nem a nagyság amaz értelmében, mely az Eötvös Józsefé, de a magyar kultúrpolitikus, a nemzetnevelő nagysága szerint... Egy sereg fiatal és lelkes szegedi professzor, aki megtette a csodát, — nem a kövek, hanem a szellem csodáját — hogy az egyetem máris gyökeret vert Szegeden“. (Rónai Mihály András cikkéből, Pesti Napló június 27.)

*

Makkai Sándor reflektál Kállay Miklósnak a Vigilia első számába írt tanulmányára (v. ö. Széphalom 1934: 45): „Rá akarok mutatni Kállay Miklós eszméltető tanulmányának legmegszívlelendőbb és legfontosabb gondolataira. A magyar irodalmi közszellem fogyatékosága és a kritika merev előítéletessége ezek a gondolatok. Teljesen igaza van Kállaynak: a magyar irodalom számára vannak tilosra állított területek, melyeken más népek irodalma nagyot és hatásost alkotott, de nálunk nem lehet, nem szabad járni rajtuk és leszakítani mélytűző, titokzatos illatú, pompás virágaikat. A lélek legmagasabb régiói, a vallásos hit és a metafizikai ösztön legcsodálatosabb szférája valahogy zárva vannak vagy csak kivételesen s akkor is mellőzötten nyílnak meg a magyar író előtt. Ki ennek az oka? A néplelek, az olvasóközönség, a kiadó, az író, a dogmává merevített irodalmi eszmény, az irodalmi nevelés fórumai, a kritika? Külön-külön egyik sem, de mind valamennyien együtt. A magyar irodalmi közszellem és a kritika, amely azt követi vagy irányítja“. (BH. márc. 3.)

*

Aradi Zsolt, Balla Borisz és Pozsonyi László nyilatkozata az Ujkor című folyóirat élén: „Azért a magyar katolicizmusért küzdünk, amelyet nem tekintünk néhány régi időből ittmaradt és régi szellemmel szaturált

kiváltságos ember családi dominiumának. Hisszük és valljuk, hogy Krisztusnak is kedvesebb az, aki (ha nem is hangoztat kegyes jelszavakat) a szegény népet fel akarja szabadítani, aki birtokreformot akar, modernebb társadalmi rendet, gyökeres változást a magyar életben. Mi régen látjuk azt, ami ma már bekövetkezik: ha a katolikus politika rozoga feudális klikkekhez köti magát s ma már nevetségesen elavult ideológiákkal tart rokonságot, akkor az új kor el fogja gázolni".

*

Névtelen cikk a Magyarországon (dec. 25.): „Hóman Bálint ma sem akadémikus (bár persze tagja az Akadémiának) és ma sem miniszterális, legyen még annyira is oszlopa a minisztériumnak: a furcsa új szóval élve, a „neobarokk” öntudat nem vesz erőt rajta, mert a puritán tudós — örök alapszövege természetének. Igazi tudós a hatalom birtokosai közt: fehér holló e félművelt, turanizáló vagy wotanizáló világban, aki megérdemli, hogy. egyéniségét névtelen cikkben rajzolják meg”.

*

Buday György, a Szegedi Fialatok vezetője nyilatkozik: „Miért van az, hogy közönség és kritika egyaránt érzi, hogy valami gyökérbeli rokonság van pl. Tamási Áron írásművésze és az én fametszeteim között?! De kétségtelenül megérzik a kivülállók is a rokon származás, nevelkedés, a közös szemlélet és az egyazon hivatásvállalás ösztönös megnyilatkozását. Meg is magyarázható ez akkor, ha tisztában vagyunk azzal, hogy a mai író és művész nem elkülönült, önmaga elefántcsonttoronyába zárkózott széplélek, hanem: művészember, akinél egységbe forr a művész az emberrel. Ember: aki egy közösségnek, népnek tagja”. (BH., dec. 25.)

*

„Klebsberg után elment Somogyi Szilveszter s Somogyi után most elhagyott bennünket Aigner Károly is, mint utolsó tagja annak a triáznak, amelyik a boldog fellendülés s a lázas alkotás fájdalmasan rövid korszakában a város sorsát irányította. Most újra együtt vannak a nagy miniszter s a nagy tervek megvalósításában szegedi segítőtársai. A korszak lezárult s a kor szereplői nemcsak az alkotásnak, de az életnek színpadát is elhagyták. Az alkotás cimerét lefelé kell fordítani a kegyelet kriptáján, amelyben szegedi lélek hiven őrzi azok emlékét, akik ezért a városért fáradoztak, alkottak, teremtetek és áldoztak életükben. Ezek a nehéz idők, ezek a végzetes feladatok, a felelősségnek nem egyes ember lelkiismeretéhez méretezett súlya s az önfeláldozó munka ölték meg idő előtt ennek az alkotó triáznak, ennek az építő együttesnek mind a három tagját. A végzet az életükkel fizettette meg azt, amit ezért a városért tettek. A város népe Klebsberg Kuno és Somogyi Szilveszter mellett immár a középük térő harmadik társát, Aigner Károlyt is lelkébe fogadja s el nem muló háldjának pantheonjában vet számára örökös nyugvóhelyet”. (Dettre János vezércikéből, Hétfői Rendk. Ujs. nov. 12.)